

Frá Landslækninum:

Saman um avbjóðingina

Spurningurin um HIV/Eyðkvæmi meiri týðningarmikil nú enn nakrantíð

Ongantið áður hevur spurningurin um millumtjóðasamstarv og fyrirbyggjandi virksemi havt stórra týðning enn nú. Mennisju ferðast alt meira kring heimin, og landamærk verða broytt ella káamast.

Talið á HIV-smittaðum er í dag umleið 10 milliónir. Um 10 ár er talið helst økt til 40 milliónir. Hvønn dag verða 5.000 fólk smittað. Eingin kann siga við vissu, hvussu skjót gongdin verður, men vit vita, at tað tekur drúgvu tíð at broyta atferð hjá fólki og hugsunarhátt viðvíkjandi HIV. Tað snýr seg ikki bert um at steðga eini farsót, men eisini um at ávirka fordómar

og at byrgja fyri, at mismunur verður gjørdur.

Gongdin í heiminum er ørkymlandi. Laga tilvitið um HIV saman við økta sambandinum yvir landamærk bróta slóð fyrir skjótari spjalding av smittu.

Og Føroyar eru ikki avbyrgdar. Vit eru ein partur av heiminum, og heimurin er ein partur av okkum.

At liva við smittuvandanum er broytt til at leggja litið í hann

Í Svøríki visir gongdin, at hóast høga kunnleikastigið um HIV og tað stóra fyrirbyggjandi virksemi, ið har hevur verið,

so er kortini ein órógvandi líkasæla viðvíkjandi smittuvandanum farin at gera um seg. Mong liva í fólkskum tryggleika og halda, at HIV ikki kann raka tey. Einkí kann verða meira skeivt. Vandin er ikki minkaður, og tamarhald er ikki fingið á støðuni. Hvønn dag verður umleið eitt fólk staðfest smittað bæði í Danmark og í Svøríki. Framvegis eru nógvir samkyndir menn, men luturin av teimum, ið smittað verða við vanligari kynsligari samveru millum kvinnu og mann, økist. Av teimum verða nógvir smittað uttanlanda. Ein annar stórur bólkur í Svøríki er innflytarar/flóttafólk,

sum í dag fevnir um helmingin av nýfráboðaðum tilburðum.

Vit eiga at virka meira sama um avbjóðingina

Týðningarmikið er, at ungdomurin fær nóg mikið at vita um spurningin, eins og tað hevur serligan týðning at gera sum mest viðvíkjandi monnum, ið hava kynsligt samband við aðrar menn. Saman eiga kommunur, landsstýrið og sjálvboðnar rørsur við øðrum at arbeiða stóðugt við hesum spurningi kring alt landið. Vandin við kynsligum sambandi uttanlanda eigur stóðugt at verða havd-

ur í huga. Og tað er ikki bert ein háttur at fáa hetta at eydnast, men heldur krevjast tveir.

Vit eiga at fáa lív í kjakið um HIV/eyðkvæmi

Í fyrsta lagi er neyðugt, at kjakið um henda spurning verður styrkt munandi í fjølmiðlunum. Vit mugu royna at sleppa undan, at almenna kjakið fánar burtur. Vit mugu hækka medvitnið enn meira. HIV snýr seg um nógva annað enn vandan fyrir smittu.

Í Svøríki fer áherðsla at verða lögð á kjak í fjølmiðlunum grundað á frásagnir. Hetta ger boðskapin lættari atkomuligan, og fólk kunnu kenna seg samlik við persónar í frásøgnini. Á henda hátt slepst undan at lyfta peikifingrinum, ið kann fáa nógva at venda sær frá upplýsingini.

Men miðlarnir eru sum nevnt bert eitt. Ikki er nóg mikið við teimum.

Tað er tú — hin einstaki —, ið kann gera, at loysn fæst á vandamálinum

Annar hátturin at náa málbólknar er við fólki, ið eldhugað eru fyrir at loysa hetta vandamál. Tað er tú sjálv/sjálvur ymsastaðni í samfelagnum, ið prátur við menniskju. Tað er tú, ið hevur persónliga sambandið, ið einki annað kann setast í staðin fyrir.

Tí má tyngdin í arbeiðnum liggja í samstarvi. Sjálvboðnir felagsskapir, skúlar, ungmannafeløg, ítróttarfeløg, tónleikabólkar, sosial- og heilsuverk mugu standa saman um avbjóðingina. Hetta hevur stórra týðning nú enn nakrantíð.

Høgri Debes Joensen
landslæknir

Støðan hjá okkum og aðrar staðir viðv. HIV/eyðkvæmi (AIDS) í dag

Føroyar

Í Føroyum hava higartil 4 fólk fingið eyðkvæmi, og eru 2 teirra deyð.

Í Føroyum hava 4 fólk fingið staðfest sjúkuna eyðkvæmi. 1 í 1989, 2 í 1990 og higartil í ár 1. 2 fólk eru deyð av sjúkuni. Umframt hesi 4 er kunnleiki um 7 HIV-positiv fólk, sum í Føroyum hava fingið staðfest, at tey eru positiv. Av hesum tilsam-

ans 11 fólku eru 2 konu-fólk. Smittan er eftir øllum at døma hend við kynsligum sambandi hjá øllum.

Grønland

Í Grønlandi er í løtuni kunnleiki um 35 HIV-positiv fólk — 24 mannfólk og 11 kvinnur —, og eru av hesum 2 børn. Higartil hava 5 fólk fingið staðfest sjúkuna eyð-

kvæmi. 3 fólk eru deyð av sjúkuni. 11 tilburðir av HIV-positivum eru higartil staðfestir í 1991, og eru flestu teirra smittað við vanligum kynsligum sambandi millum mann og kvinnu. Av teimum 11 tilburðum vóru 5 konu-fólk.

Ísland

30.9.1991 vóru tað 66 persónar í Íslandi, ið høvdu

fingið ávíst HIV-andevni. Higartil í ár er smittan ávíst hjá 7 persónum. 4 nýggir tilburðir við eyðkvæmi eru skrásettir í ár. Tilsamans hava 20 persónar í Íslandi fingið eyðkvæmi, 17 menn og 3 kvinnur. Av teimum 66, ið hava fingið ávíst HIV-andevni, eru 56 mannfólk og 10 konufólk.

11 fólk eru higartil deyð av eyðkvæmi í Íslandi.

Danmark

Í Danmark vóru pr. 30. november 1991 skrásettir 906 tilburðir við eyðkvæmi, og av hesum vóru 24 fráboðaðir í november 1991. 572 vóru deyð av sjúkuni.

Býtt upp eftir kyni og aldursbýti er støðan tann, ið talva 1 sýnir.

Talið á eyðkvæmissjúklingum í Danmark pr. 30.11.91 býttir sundur eftir bústaði sæst á talvu 2.

Í Danmark hava tey kunnleika um millum 3.000 og 3.500 fólk við HIV-andevni. Serkon meta talið á fólki smittað við HIV í Danmark í dag

at liggja um 5—6 túsund, men stór óvissa er um hetta. Í løtuni verður umleið 1 nýggjur HIV-positivur persónur ávístur um dagin í Danmark.

Onnur lond

í Europa:

Viðvíkjandi talinum á eyðkvæmissjúklingum í nøkrum øðrum europeiskum londum verður vist til talvu 3.

Smitta við vanligum kynsligum sambandi millum mann og kvinnu

Í løtuni eru 30% av øllum, ið fáa ávíst HIV-andevni í Danmark, fólk, ið eru smittað við vanligari kynsligari samveru millum mann og kvinnu, og er hetta tað sama sum ein nýggjur smittaður triðja hvønn dag. Talan er um eins nógvar kvinnur og menn, og er helmingurin av teimum smittaðu uttanfyri Danmark.

Høgri Debes Joensen
landslæknir

Talva 1

Talið á eyðkvæmissjúklingum í Danmark eftir kyni og vandaatferð

Smittuháttur	Menn		Kvinnur	
	Fráboðaðir í november 91	Tils. november 91	Fráboðaðir í november 91	Tils.
Samkynt (homoseksuelt) samband	19	689		
Misnýtsla av rúseitri innanæðra	1	33	1	14
Samkynt samband ella vannýtsla av rúseitri innanæðra		9		
Faktorheilivágur til bløðara		19		
Blóðflytan (transfusión)		7		9
Vanligt kynslig samband millum mann og kvinnu	2	70		25
Smitta frá móðir til barn í samband við føðing		5		4
Ókendur	1	21		1
Tilsamans	23	853	1	53

Talva 2

Talið á eyðkvæmissjúklingum fráboðaðir 30.11.91 býttir sundur eftir bústaði

Amt	Tilburðir	Tíðleiki	
		pr. 100.000	
1. Keypmannahavnar kommuna	436	93.8	
2. Frederiksberg kommuna	113	131.7	
3. Keypmannahavnar amt	117	19.4	
4. Frederiksberg amt	42	12.2	
5. Roskilde amt	22	10.1	
6. Vestur Sælland amt	18	6.3	
7. Storstrøms amt	17	6.6	
8. Bornholms amt	4	8.7	
9. Fyns amt	21	4.6	
10. Suðurjyllands amt	6	2.4	
11. Ribe amt	5	2.3	
12. Vejle amt	13	3.9	
13. Ringkøbing amt	10	3.7	
14. Århus amt	53	8.8	
15. Viborg amt	4	1.7	
16. Norðurjyllands amt	16	3.3	
17. Annað amt	9	—	
Tilsamans	906	17.6	

Talva 3

Eyðkvæmistilburðir staðfestir til 30.6. ella 31.7.1991.

Belgia	896
Finland	88
Frakland	15.434
Grikkaland	492
Háland	1799
Írland	205
Italia	9.792
Noreg	220
Portugal	676
Spania	9.112
Svøríki	587
Sveits	1.891
Stóra Bretland	4.758
Týskland	6.708
Eysturriki	594